

Byggnads- och anläggningsarbete

Arbetsmiljöverkets föreskrifter om ändring i Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1999:3) om byggnads- och anläggningsarbete

Arbetsmiljöverkets föreskrifter om ändring i Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1999:3) om byggnads- och anläggningsarbete;

beslutade den 25 november 2008.

Utkom från trycket
den 5 december 2008

Arbetsmiljöverket föreskriver¹ med stöd av 18 § arbetsmiljöförordningen (1977:1166) ifråga om Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1999:3) om byggnads- och anläggningsarbete

dels att 3 – 17 och 101 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i föreskrifterna ska införas sex nya paragrafer, benämnda 4 a, 5 a, 5 b, 10 a, 12 a och 12 b §§, av följande lydelse,

dels att bilaga 1 till föreskrifterna ska ha följande lydelse,

samt beslutar i fråga om verkets allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna

dels att avsnitten under rubriken "Bakgrund" i de allmänna råden ska ha följande lydelse,

dels att de allmänna råden till 3–17, 5 a, 5 b, 10 a, 12 a, 12 b och 21 §§ samt till övergångsbestämmelsen och till bilaga 1, ska ha följande lydelse.

3 § I dessa föreskrifter används följande beteckningar och begrepp med nedan angiven betydelse.

Byggarbetsmiljösamordnare	Den som enligt 3 kap. 6 § första stycket arbetsmiljölagen utsetts till byggarbetsmiljösamordnare med uppgifter enligt 3 kap. 7 a § och/eller 7 b § samma lag (planeringen och projekteringen respektive utförandet).
---------------------------	--

Passerande fordonstrafik	Fordonstrafik som passerar förbi eller genom plats eller område där ett byggnads- eller anläggningsarbete utförs. Med fordonstrafik avses även spårbunden trafik. Med passerande fordonstrafik avses däremot inte trafik på platsen eller området som har samband med byggnads- eller anläggningsarbetet.
--------------------------	---

Skyddsnet	Nät, inklusive upphängningsanordningar, som är konstruerat och utfört för att fånga upp fallande personer.
-----------	--

¹ Jfr direktivet 92/57/EEG (EGT nr L 245, 26.8.1992, s. 6).

Uppdragstagare

Den som enligt 3 kap. 7 c § arbetsmiljölagen har i uppdrag att bära det ansvar beträffande arbetsmiljön som vilar på den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete.

Grundläggande bestämmelser i arbetsmiljölagen

4 § I arbetsmiljölagen finns grundläggande bestämmelser om bland annat följande

- Ansvar för den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete.
- Ansvar för dem som medverkar i planering och projektering.
- Ansvar för byggarbetsmiljösamordnare.
- Möjlighet för den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete att överlåta sitt ansvar beträffande arbetsmiljön på en uppdragstagare samt villkoren för att en sådan överlåtelse ska vara giltig.
- En i konsumentförhållanden i vissa fall automatisk övergång till en uppdragstagare av det ansvar beträffande arbetsmiljön som vilar på den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete.
- Samverkan mellan den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete och den som driver annan verksamhet när de båda verksamheterna bedrivs på ett gemensamt arbetsställe.

Ansvar för den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete

4 a § Det som nedan i 5–9 §§ sägs om den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska istället i förekommande fall gälla en uppdragstagare.

5 § Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska under varje skede av planeringen och projekteringen se till att arbetsmiljön under byggskedet särskilt uppmärksammas när det gäller

1. objektets eller anläggningens placering och utformning,
2. val av byggprodukter,
3. val av konstruktioner för grundläggning, stomsystem eller andra bärande element,
4. val och utformning av stomkomplettering,
5. val av installationer, deras placering och infästning samt
6. val av inredningar.

5 a § Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska under varje skede av planeringen och projekteringen se till att arbetsmiljön under byggskedet särskilt uppmärksammas i följande avseenden.

1. Byggtiden och tiderna för deletapperna ska vara så väl tilltagna att arbetena kan utföras i sådan takt att risk för ohälsa och olycksfall undviks.
2. Transporter av byggmaterial, rivningsmassor och utrustning ska kunna ske på ett ur arbetsmiljösynpunkt godtagbart sätt.
3. Etableringsområdet ska normalt vara så stort att de kontor, personalutrymmen m.m. som behövs för all verksamhet på byggarbetsplatsen får rum utan att det blir för trångt.

5 b § Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska se till att planering och projektering sker i så god tid före arbetenas utförande att det är möjligt att samordna arbetena utan att arbetsmiljörisker uppstår på grund av tidsbrist vid samordningen.

För den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete gäller också följande. Inför rivning, ombyggnad eller renovering av ett objekt eller del av ett objekt ska riskerna med hälsofarligt material beaktas, liksom risken att stabiliteten hos objektet eller del av detta äventyras medan arbetet pågår. Vad särskilt gäller hälsofarligt material ska, innan rivningsarbetet påbörjas, förekomsten av sådant material i objektet klarläggas. Om kunskap inte kan nås på annat sätt ska provtagning och, om det behövs, analys av provet eller proven äga rum.

6 § Byggarbetsmiljösamordnare ska vara antingen

- juridisk person som förfogar över personer som har den utbildning, kompetens och erfarenhet som behövs för att kunna utföra de uppgifter som åligger en byggarbetsmiljösamordnare enligt arbetsmiljölagen och dessa föreskrifter

eller

- fysisk person som själv har, eller förfogar över personer som har, den utbildning, kompetens och erfarenhet som behövs för att kunna utföra de uppgifter som åligger en byggarbetsmiljösamordnare enligt arbetsmiljölagen och dessa föreskrifter.

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete ska kunna styrka kvalifikationerna enligt första stycket hos den byggarbetsmiljösamordnare som han utsett, liksom hos den personal som denne avser använda i samordningsarbetet. Detsamma gäller om den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete utsett sig själv till byggarbetsmiljösamordnare.

Byggarbetsmiljösamordnaren får, av de personer han förfogar över, i samordningsarbetet endast använda dem som har kvalifikationer enligt första stycket.

7 § Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska, innan arbetena påbörjas, lämna en förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket då det gäller byggarbetsplatser

- på vilka arbetet beräknas pågå under längre tid än 30 arbetsdagar och där mer än 20 personer vid något tillfälle sysselsätts samtidigt eller
- på vilka det totala antalet persondagar beräknas överstiga 500.

Förhandsanmälan ska innehålla uppgifter enligt bilaga 1. Ett exemplar av förhandsanmälan ska finnas uppsatt väl synligt på byggarbetsplatsen och, om det behövs, uppdateras regelbundet. Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbetet ansvarar för att så sker.

8 § Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska se till att en arbetsmiljöplan upprättas och finns tillgänglig innan byggarbetsplatsen etableras om

- något av de arbeten som anges i 12 a § andra stycket C behöver utföras i samband med byggnads- eller anläggningsarbetet eller
- arbetet är av sådan omfattning att förhandsanmälan ska lämnas enligt 7 §.

Han ska vidare se till att alla sådana anpassningar genomförs i arbetsmiljöplanen som kan komma att behövas med hänsyn till hur arbetet fortskrider och till de eventuella förändringar som ägt rum.

Ytterligare bestämmelser om arbetsmiljöplan finns i 12, 12 a och 14 §§.

9 § Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete ska se till att en dokumentation med det innehåll som anges i 12 b § upprättas. Han ska genomföra eller låta genomföra alla anpassningar i dokumentationen som kan komma att behövas med hänsyn till hur arbetet fortskrider och till de eventuella förändringar som ägt rum under byggskedet. Han ska förvara dokumentationen så länge som objektet består. Om objektet överläts ska dokumentationen överlämnas till den nya innehavaren.

Ansvar för vissa andra skyddsansvariga under planeringen och projekteringen

10 § Även de som medverkar vid planeringen och projekteringen ska, inom ramen för sina uppdrag, i tillämpliga delar följa det som i 5–5 b §§ föreskrivs för den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete.

10 a § Den som tillverkar monteringsfärdiga byggnader eller anläggningar ska vid projekteringen i tillämpliga delar följa bestämmelserna i 5 §.

Ansvar för byggarbetsmiljösamordnare som utsetts för planering och projektering

11 § Byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 a § arbetsmiljölagen ska delta i planeringen och i ledningen av projekteringen. Han ska samordna planeringen och projekteringen med avseende på arbetsmiljön, så att de som medverkar vid planeringen och projekteringen tar hänsyn till varandras planer och lösningar.

Detta ska göras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall under utförandet av byggnads- eller anläggningsarbetet. Samordningen ska också leda till att utförandet av olika delar av projektet samt av konstruktioner, installationer och liknande inte sammanfaller i tid och rum under byggskedet på ett sådant sätt att risk för ohälsa eller olycksfall uppkommer.

12 § Om 8 § kräver att en arbetsmiljöplan ska upprättas ska byggarbetsmiljösamordnaren enligt 3 kap. 7 a § arbetsmiljölagen upprätta eller låta upprätta en sådan plan innan byggarbetsplatsen etableras.

12 a § Arbetsmiljöplanen ska alltid innehålla vad som anges i A och B nedan. När de arbeten som anges i C nedan är aktuella ska dessutom en beskrivning av förebyggande åtgärder göras i enlighet med vad som anges i C. Annan verksamhet som kommer att pågå samtidigt på byggarbetsplatsen ska beaktas i planen enligt vad som anges i D.

Arbetsmiljöplanen ska alltså innehålla följande.

A. De regler som ska tillämpas på byggarbetsplatsen.

B. En beskrivning av hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras.

C. När arbeten enligt 1–13 nedan är aktuella: En beskrivning av de särskilda åtgärder som ska vidtas under byggskedet för att arbetsmiljön ska kunna uppfylla kraven i arbetsmiljölagen och dessa föreskrifter samt de andra före-

skrifter som Arbetarskyddsstyrelsen eller Arbetsmiljöverket meddelat med stöd av arbetsmiljöförordningen och som är tillämpliga på arbetet.

1. Arbete med risk för fall till lägre nivå där nivåskillnaden är två meter eller mer.
2. Arbete som innebär risk att begravas under jordmassor eller sjunka ned i lös mark.
3. Arbete med sådana kemiska eller biologiska ämnen som medför särskild fara för hälsa och säkerhet eller som enligt Arbetarskyddsstyrelsens eller Arbetsmiljöverkets föreskrifter omfattas av krav på medicinsk kontroll.
4. Arbete där de som arbetar exponeras för joniserande strålning och för vilket kontrollerat område eller skyddat område ska inrättas enligt Statens strålskyddsinstituts föreskrifter (SSI FS 1998:3) om kategoriindelning av arbetstagare och arbetsställen vid verksamhet med joniserande strålning.
5. Arbete i närheten av högspänningsledningar.
6. Arbete som medför drunkningsrisk.
7. Arbete i brunnar och tunnlar samt anläggningsarbete under jord.
8. Arbete som utförs under vatten med dykarutrustning.
9. Arbete som utförs i kassun under förhöjt lufttryck.
10. Arbete vid vilket sprängämnen används.
11. Arbete vid vilket lansering, montering och nedmontering av tunga byggelement eller tunga formbyggnadselement ingår.
12. Arbete på plats eller område med passerande fordonstrafik.
13. Rivning av bärande konstruktioner eller hälsofarliga material eller ämnen.

D. Om arbetet ska utföras på en plats där annan verksamhet kommer att pågå samtidigt ska detta beaktas i planen.

12 b § Byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 a § arbetsmiljölagen ska utarbeta den dokumentation som anges i 9 §. Dokumentationen ska vara färdigställd då arbetena avslutats. Den ska beskriva objektets konstruktion och utformning samt de byggprodukter som använts, allt i den omfattning som är av betydelse för säkerhet och hälsa vid arbete med drift, underhåll, reparation, ändring och rivning av objektet.

Ansvar för byggarbetsmiljösamordnare under utförandet av ett byggnads- eller anläggningsarbete

13 § Byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 b § ska delta i planeringen av arbetet och se till att gemensamma arbetsmiljösynpunkter beaktas när ar-

betsmetoder och arbetsutrustning väljs, när de olika arbetena samplaneras och när tidsplaneringen görs.

14 § Byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 b arbetsmiljölagen ska organisera en skyddsverksamhet på byggarbetsplatsen. Om flera företag bedriver verksamhet på byggarbetsplatsen ska han organisera en gemensam skyddsverksamhet tillsammans med dem.

Byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 b § arbetsmiljölagen ska se till att den arbetsmiljöplan som upprättats enligt 8, 12 och 12 a §§ finns tillgänglig så snart byggarbetsplatsen etablerats.

Byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 b § arbetsmiljölagen ska genomföra eller låta genomföra alla anpassningar i arbetsmiljöplanen som kan komma att behövas med hänsyn till hur arbetet fortskrider och till de eventuella förändringar som ägt rum. Han ska därvid anpassa planen till de arbetsmetoder som verkligen används och till de verkliga förutsättningarna för arbetets utförande. Även beskrivningen av hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras ska vara uppdaterad. Vid alla ändringar i arbetets utförande av betydelse eller ändrade förutsättningar av betydelse för arbetsmiljön, ska en ny anpassning göras.

Byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 b § arbetsmiljölagen ska genomföra eller låta genomföra alla anpassningar i dokumentationen enligt 12 b §, som kan komma att krävas med hänsyn till hur arbetet fortskrider och de eventuella förändringar som ägt rum.

15 § Byggarbetsmiljösamordnare enligt 3 kap. 7 b § arbetsmiljölagen ska ha överinseende över kontrollen dels av att tekniska anordningar är behörigen besiktigade och provade, dels av att förare av sådana anordningar har tillräcklig kompetens eller, i förekommande fall, erforderliga tillstånd.

16 § När någon företrädare för byggarbetsmiljösamordnaren inte finns tillgänglig på byggarbetsplatsen, ska byggarbetsmiljösamordnaren se till att uppgift finns om vart man kan vända sig. En kontaktperson eller, om det behövs, flera kontaktpersoner ska finnas, liksom uppgift om hur man får tag på någon av dem vid alla tidpunkter när arbete pågår.

Ansvar för övriga företag på byggarbetsplatsen beträffande samordningen

17 § Den som driver verksamhet på byggarbetsplatsen ska till byggarbetsmiljösamordnaren enligt 7 b § arbetsmiljölagen lämna uppgift om de risker som kan uppstå på grund av denna verksamhet. Alla som är verksamma på byggarbetsplatsen ska följa de ordnings- och skyddsregler som denne byggarbetsmiljösamordnare utfärdar och delta i byggarbetsplatsens arbetsmiljöarbete.

101 § Bestämmelserna i 7, 8, 9 och 12–12 b §§ samt 14 § 2–4 stycket utgör föreskrifter enligt 4 kap. 8 § arbetsmiljölagen. Brott mot nu nämnda föreskrifter kan enligt 8 kap. 2 § samma lag medföra böter.

Denna författning träder i kraft den 1 januari 2009.

Kravet på utbildning enligt 6 § ska dock träda i kraft först den 1 januari 2010.

MIKAEL SJÖBERG

Jan Westman

Anna Middelman

Bilaga 1**Förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket**

1. Datum för anmälan.
2. Byggarbetsplatsens besöksadress.
3. Namn, adress och telefonnummer till den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbetet, uppgift om organisationsnummer samt om kontaktperson för denne.
4. Typ av projekt.
5. a) I förekommande fall namn, adress och telefonnummer till den som i enlighet med vad som anges i 3 kap. 7 c § arbetsmiljölagen har i uppdrag att bära det ansvar beträffande arbetsmiljön som vilar på den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete, uppgift om denne uppdragstagares organisationsnummer samt om kontaktperson för denne.
b) Starttidpunkt för uppdraget och eventuell sluttidpunkt.
6. a) Namn, adress och telefonnummer till byggarbetsmiljösamordnare som enligt 3 kap. 6 § arbetsmiljölagen utsetts
 - för planering och projektering (3 kap. 7 a § arbetsmiljölagen),
 - för utförandet (3 kap. 7 b § arbetsmiljölagen).
 b) Uppgift om byggarbetsmiljösamordnares organisationsnummer och om kontaktperson för denne.
c) Vilken tidsperiod som en byggarbetsmiljösamordnare utsetts för.
7. Namn, adress och telefonnummer till dem som projekterat objektet, samt uppgift om kontaktpersoner och organisationsnummer.
8. Planerat datum då arbetet ska påbörjas.
9. Planerat datum då arbetet ska vara avslutat.
10. Största antal personer som vid något tillfälle samtidigt beräknas vara sys-selsatta på byggarbetsplatsen.
11. Planerat antal entreprenörer och ensamföretagare som ska utföra arbete på byggarbetsplatsen.
12. Namn, adress och telefonnummer till de entreprenörer som redan är utsedda, uppgift om organisationsnummer samt om kontaktperson för varje sådan entreprenör.

Bakgrund

Allmänt

Sverige har åtagit sig att överföra bland annat EG-direktiven inom arbetsmiljöområdet till svenska föreskrifter. De grundläggande EG-reglerna för säkerhet och hälsa i arbetet anges i ett ramdirektiv: Rådets direktiv av den 12 juni 1989 för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (89/391/EEG).

Ett antal särdirektiv till ramdirektivet ger minimikrav som inte får underskridas i EU:s medlemsländer. Det första särdirektivet (89/654/EEG) kallas ofta arbetsplatsdirektivet. Det ger krav på arbetsplatsernas säkra utformning. Ett annat särdirektiv, det åttonde, är Rådets direktiv av den 24 juni 1992 om införande av minimikrav för säkerhet och hälsa på tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser (92/57/EEG) (byggarbetsplatsdirektivet). Genom föreskrifterna om byggnads- och anläggningsarbete (AFS 1999:3) avsågs att, i den del det ankom på dåvarande Arbetarskyddsstyrelsen, slutgiltigt överföra bestämmelserna i byggarbetsplatsdirektivet till svensk rätt.

Sedan emellertid Europeiska kommissionen i en formell underrättelse den 4 april 2006 framfört kritik mot vissa delar av det svenska genomförandet av byggplatsdirektivet har såväl arbetsmiljölagen som AFS 1999:3 omarbetats för att ytterligare anpassa svensk rätt till detta direktiv. I ett första steg (AFS 2007:11) förtydligades tillämpningsområdet, något som kunde ske utan att arbetsmiljölagen ändrades. Sedan numera även denna ändrats har även de övriga ändringar som behövts kunnat göras i AFS 1999:3.

Ändringarna i arbetsmiljölagen innebär att 3 kapitlet i lagen utökas med nya bestämmelser om byggnads- och anläggningsarbete, i huvudsak på följande sätt. Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete (byggherren) ska beakta arbetsmiljösynpunkter under varje skede av planeringen och projekteringen (tidigare gällde det endast projekteringen) samt utse en lämplig arbetsmiljösamordnare dels för planering och projektering, dels för utförandet av arbetet. Byggarbetsmiljösamordnarnas uppgifter anges i princip i lagen i enlighet med byggplatsdirektivets systematik, och av lagen framgår också att både samordnarna och byggherren har ansvar för att uppgifterna blir utförda. Skyldigheter rörande förhandsanmälan, arbetsmiljöplan och annan dokumentation meddelas dock genom föreskrifter enligt en lagbestämmelse om bemyndigande för detta. Byggherrens arbetsmiljöansvar kan gå över till en självständig uppdragstagare, i princip en total- eller generalentreprenör, men endast om denne verkligen tar över uppgifter som motsvarar ansvaret. Arbetsmiljöverket kan, om det finns särskilda skäl, flytta ansvaret mellan uppdragstagaren och byggherren. Se vidare kommentaren till 4 §.

Föreskrifterna innehåller samlat bestämmelser om arbetsmiljöansvar vid planering och projektering samt vid arbetets utförande, allt med inriktning på arbetsmiljön vid byggnads- och anläggningsarbete. Även andra föreskrifter från Arbetsarkyddsstyrelsen och Arbetsmiljöverket kan givetvis vara tillämpliga vid utförande av byggnads- och anläggningsarbete.

Till vem riktar sig föreskrifterna?

Många av bestämmelserna i föreskrifterna om byggnads- och anläggningsarbete anger inte uttryckligen till vem de riktar sig. Detta är endast angivet i vissa bestämmelser som är direkt straffbelagda eller annars av mera formell art samt i bestämmelser som mera exklusivt riktar sig till t.ex. byggherren. I övriga bestämmelser används opersonliga formuleringar av typen "Arbetsplats ska vara..." eller "Skydd ska ordnas mot..."

Detta är Arbetsmiljöverkets normala sätt att skriva föreskrifter. Orsaken till att denna metod används är att föreskrifterna normalt riktar sig till så många olika ansvariga att det skulle tynga föreskrifterna på ett oacceptabelt sätt om alla skulle räknas upp i alla bestämmelser.

Principen är därför att när inget annat anges riktar sig en bestämmelse till alla som enligt arbetsmiljölagen kan ha ett ansvar av det slag som beskrivs i bestämmelsen. Man kan således utgå från att de flesta av byggföreskrifternas bestämmelser riktar sig till följande kategorier:

- Arbetsgivare.
- Arbetstagare.
- Två eller flera som gemensamt driver yrkesmässig verksamhet.
- Ensamföretagare.
- Familjeföretag.
- Den som hyr in arbetskraft.
- Den som råder över ett arbetsställe.
- Den som bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe.
- Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete (byggherren).
- Uppdragstagare som enligt 3 kap. 7 c § arbetsmiljölagen har i uppdrag att bära det ansvar beträffande arbetsmiljön som vilar på byggherren.
- Byggarbetsmiljösamordnare under planering och projektering eller under utförandet av ett byggnads- eller anläggningsarbete.
- Den som medverkar vid projektering.

Alla de nu uppräknade grupperna behöver alltså ta del av samtliga bestämmelser i föreskrifterna och ta ställning till i vilken mån de berör deras verksamhet. Så t.ex. behöver en arbetsgivare beakta alla bestämmelser utom dem som uttryckligen riktar sig till någon annan.

Visserligen kan det i många fall vara så att arbetsgivaren i praktiken inte kan påverka förhållandena på en plats där arbete ska utföras. Men om förhållandena inte är godtagbara med hänsyn till föreskrifternas krav får arbetsgivaren i stället avbryta arbetet till dess att situationen har rättats till. Arbetsgivaren har alltid skyldigheten att se till att han inte bedriver arbete i strid mot arbetsmiljölagen eller Arbetarskyddsstyrelsens/Arbetsmiljöverkets föreskrifter.

Kommentarer till enskilda paragrafer

Till 3 § Enligt 3 kap. 6 § första stycket arbetsmiljölagen ska den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbetet (byggherren) utse en byggarbetsmiljösamordnare för planeringen och projekteringen med de uppgifter som anges i 3 kap. 7 a § arbetsmiljölagen, och en byggarbetsmiljösamordnare för utförande av arbetet med de uppgifter som anges i 3 kap. 7 b § samma lag. Ett och samma företag eller en och samma person kan utses för båda uppdragen. Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbetet kan själv ta på sig ett av uppdragen eller båda. Se vidare kommentaren till 6 §.

Bestämmelser till skydd mot fordonstrafik som passerar förbi eller genom plats eller område där ett byggnads- eller anläggningsarbete utförs, finns i 81–86 §§. De avser "extern" (allmän) trafik, inklusive spårbunden trafik. (Observera särskilt 82 §).

Bestämmelser till skydd mot den fordonstrafik på platsen eller området som har samband med byggnads- eller anläggningsarbetet finns däremot i 38, 40 och 41 §§.

Uppdragstagare i den mening som avses i definitionen kan vara t.ex. en totalentreprenör som har fått ett uppdrag att självständigt sköta planering, projektering och utförande av ett byggprojekt och som genom avtal övertagit byggherrens ansvar för arbetsmiljön för hela projektet, eller en generalentreprenör som fått uppdraget att svara för utförandet av ett byggprojekt och genom avtal övertagit byggherrens ansvar för denna del. Om konsumenttjänstlagen är tillämplig behövs däremot i princip inget särskilt avtal utan byggherrens ansvar går automatiskt över på en sådan uppdragstagare som nämns ovan. Arbetsmiljöverket kan "flytta tillbaka" ansvaret till byggherren. Se närmare om dessa frågor i 3 kap. 7 c § och 7 kap. 6 § 3 st. arbetsmiljölagen. Observera vidare vad som sägs i andra stycket i kommentaren till 4 § nedan.

Grundläggande bestämmelser i arbetsmiljölagen

Till 4 § Visssa av de bestämmelser som tidigare funnits i de här föreskrifterna finns nu i själva arbetsmiljölagen. Lagen har dessutom kompletterats i syfte att på ett tydligare sätt än tidigare överföra byggplatsdirektivets bestämmelser till svensk rätt (se "Bakgrund" ovan). De ändringar i AFS 1999:3 som nu införts genom AFS 2008:16 kompletterar överföringen av byggplatsdirektivet till svensk rätt. De nya bestämmelserna i lagen kan inte kommenteras i dessa allmänna råd. För att få en helhetsbild av vad som gäller är det emellertid nödvändigt att känna till dessa bestämmelser ordentligt, se 3 kap. 6 § arbetsmiljölagen och de följande paragraferna.

Om konsumenttjänstlagen är tillämplig ligger enligt arbetsmiljölagen, förenklat uttryckt, byggherrens arbetsmiljöansvar redan från början på uppdragstagaren (ej vid t.ex. delad entreprenad) om inte byggherren och uppdragstagaren skriftligen avtalar att ansvaret i stället ska ligga på byggherren. Se vidare 7 c § andra stycket arbetsmiljölagen. Information om konsumenttjänstlagen kan lämnas av Konsumentverket.

Ansvar för den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete

Till 5–5 a §§

Inledande kommentarer

Syftet med bestämmelserna är att de som upprättar och samordnar bygghandlingarna redan vid planeringen och projekteringen gör de riskbedömningar och visar på sådana lösningar som behövs för att säkerheten ska bli godtagbar i byggskedet. Det är naturligt att dessa riskbedömningar och förslag till lösningar får utgöra underlag för den arbetsmiljöplan som enligt 8, 12 och 12 a §§ ska upprättas. På så sätt underlättas den enskilde entreprenörens möjligheter att planera och genomföra de arbeten han åtagit sig på ett ur arbetsmiljösynpunkt bra sätt.

Bestämmelserna i paragraferna gäller även den planering och projektering som utförs innan det egentliga projekteringsskedet börjar.

Det förekommer att ett byggnads- eller anläggningsarbete upphandlas utan att t.ex. de material som ska användas överallt är närmare angivna. Valet överläts istället inom vissa ramar till den entreprenör som åtagit sig arbetet. Denne kommer på så sätt att medverka vid projekteringen, se 10 §. Ett övergripande ansvar för att arbetsmiljösynpunkter beaktas ligger dock kvar på byggherren/uppdragstagaren.

Ur arbetsmiljösynpunkt är det mycket viktigt att inte dröja med arbetsmiljöplanen till dess tiden för byggarbetsplatsens etablering närmar sig.

Särskilda kommentarer

I det följande ges exempel på hur arbetsmiljösynpunkter kan beaktas i olika avseenden.

Till 5 § punkt 1

Placeringen av byggnaden eller anläggningen kan ha avgörande betydelse för möjligheterna dels att ordna transporter till och från byggarbetsplatsen på ett bra sätt, dels att använda de lyft- och transportanordningar som behövs.

Till 5 § punkt 2

Manuell hantering är en vanlig orsak till olycksfall och ohälsa vid byggnads- och anläggningsarbete. Även ohälsa på grund av allergier och överkänslighet förekommer. Vid projekteringen kan arbetsmiljösynpunkter beaktas genom val av byggprodukter. Särskilt viktigt att tänka på är

- att hantering eller montering av byggprodukterna inte medför risk för ohälsa eller olycksfall,
- att byggprodukternas form och storlek är lämpliga med hänsyn till de utrymmen där de ska monteras,
- att de valda kemiska produkterna inte är farligare än som behövs för att godtagbart resultat ska uppnås och
- att byggprodukterna inte ger upphov till spill, restprodukter, emballage och liknande som kan orsaka ohälsa eller olycksfall.

Bestämmelser om belastningsergonomiska förhållanden i arbetet finns i Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter om belastningsergonomi.

Till 5 § punkt 3

Arbete med konstruktioner under grundvattennivå kräver i allmänhet särskild omsorg vid projektering och planering. I Arbetsmiljöverkets bok H374 "Schakta säkert" finns information som kan vara till ledning vid sådant arbete.

Vid arbeten med prefabricerade stommar kan många risker uppstå. Det är viktigt att dessa risker förebyggs så tidigt som möjligt. Många olyckor kan undvikas om lyftöglor eller andra hjälpmedel för hantering av byggelement utformas och dimensioneras med hänsyn till de påkänningar de kan utsättas för under hantering, transport, lagring och montering. Att lyftöglorna

är placerade så att elementets jämviktsläge sammanfaller med det läge som elementet ska inta vid monteringen är ofta en förutsättning för att montering, inpassning, fästning och losskoppling från en lyftanordning ska kunna utföras på ett säkert sätt. Allt detta gäller även anordningar för vägledning och körfältsanvisning som monteras på eller invid gator och vägar.

Arbete med att montera och demontera tillfälliga stöd innebär ofta risk för belastningsskador samt risk för fall och ras. Dessa risker kan undvikas om konstruktioner för byggnader, broar och andra anläggningar utformas så att stabilitet i byggskedet uppnås utan tillfälliga stöd. Risken för fall minskar om konstruktioner som i byggskedet kan beträdas har tillräcklig bärighet.

Enligt 12 a § ska arbetsmiljöplanen (se 12 §) innehålla en beskrivning av åtgärder bland annat vid arbete där lansering, montering och nedmontering av tunga byggelement eller tunga formbyggnadselement ingår (punkt 11). Det kan vara fråga om att beskriva de stabiliseringsåtgärder som behöver vidtas under olika stadier av monteringen av en konstruktion för att konstruktionens stabilitet ska vara säkerställd under uppförandets alla faser. Beskrivningen kan behöva inkludera en särskild ritning. Det är angeläget att den görs redan i samband med projekteringen och lämpligt är att konstruktören, som får förutsättas vara insatt i konstruktionens verkningssätt, gör den. Det är lämpligt att beskrivningen sedan, efter eventuell justering, tillförs arbetsmiljöplanen.

Till 5 § punkt 5

Man kan under planeringen och projekteringen behöva undersöka

- dels hur installationer och andra tekniska anordningar ska kunna transporteras till sin plats och installeras där,
- dels om lämpliga transport- och lyfthjälpmedel därvid kan användas.

Vid planering och projektering av arbeten som innebär utbyte av installationer är det viktigt att tänka på att manuellt bilningsarbete bl.a. innebär stor risk för vibrationsskador och risk för belastningsskador. Dessutom alstras skadligt damm. Det är därför lämpligt att välja lösningar som minimerar bilningsarbetet.

Till 5 a § punkt 1

Byggtider som är för korta för att arbetsmiljön ska kunna ordnas på ett bra sätt är ett vanligt problem i byggbranschen. Att ha alltför kort om tid orsakar stress som i sin tur medför ökad risk för olyckor. Kort byggtid kan också innebära att flera olika arbeten, t.ex. el- och vvs-installationer, måste

genomföras samtidigt på ett begränsat utrymme. Även detta ökar riskerna för olyckor. Det medför också ofta utrymmesbrist vilket ökar riskerna för belastningsskador, bl.a. eftersom möjligheterna att använda bra hjälpmedel begränsas. De nu nämnda faktorerna är exempel på omständigheter som enligt denna punkt i paragrafen kan behöva beaktas vid planeringen.

Till 5 a § punkt 2

Manuellt bärande av byggnadsmaterial innebär onödiga risker för belastningsskador för dem som ska utföra arbetet. För att minska dessa risker är det viktigt att vid planeringen och projekteringen så långt det är möjligt skapa förutsättningar för rullande hantering och transport av material där inte kran eller liknande kan användas.

Arbete med renovering av badrum i flerbostadshus är ur arbetsmiljösynpunkt besvärligt och kan kräva särskild eftertanke vid planeringen för att arbetsmiljön ska bli godtagbar. Arbetet med att riva ut befintligt material alstrar buller och damm och arbetet med att skaffa bort rivningsmassor och få in nytt material orsakar ofta omfattande tungt manuellt arbete som kan vara ergonomiskt olämpligt. Det är viktigt att byggherren vid planeringen av arbetet skapar förutsättningar för att transporter kan ordnas så att manuellt bärande i trappor kan minimeras. Bygghiss och möjlighet att ta in material via balkonger eller via intagsbryggor och lastöppningar i fasader kan vara en lösning på problemet. Ibland kan rivningsmaterial sugas ut med lämplig utrustning. Ny betong kan pumpas in.

Manuell bilning innebär risk för vibrationsskador. Om större mängder betong eller dyl. ska tas bort är handhållen bilning olämplig, och det är alltså viktigt att sådana förutsättningar skapas att t.ex. maskinburen bilningsutrustning kan användas. Det är också viktigt att det finns förutsättningar för att ordna dammbekämpning på lämpligt sätt.

Till 5 a § punkt 3

Med etableringsområde menas ett område inom vilket entreprenören tillåts placera personalbodar, förråd, upplag m.m. som är nödvändiga för att genomföra bygget. Ofta ligger ett sådant område helt eller delvis utanför platsen för själva bygget. Vid byggande i tätorter är det ofta trångt och svårt att ordna placering av bodar m.m. Det är dock viktigt att utrymme ändå finns för personalutrymmen för alla som ska arbeta på byggarbetsplatsen, även för dem som arbetar där mera tillfälligt.

Till 5 b § Det är vanligt att arbeten planeras och projekteras även sedan byggnadsarbetet kommit igång. Paragrafens krav på god framförhållning när det gäller planering och projektering gäller givetvis även i de fallen.

Hälsosafarligt material kan finnas i framför allt äldre fastigheter. För att inför en renovering, ombyggnad eller rivning kunna beakta arbetsmiljösynpunkter under byggskedet måste man, innan arbetena påbörjas, på ett eller annat sätt försäkra sig om huruvida det i berörda delar av objektet finns hälsosafarligt material eller inte.

När rivningsarbeten planeras behöver ofta en beskrivning göras (se 12 a §, andra stycket C punkt 13) med en redovisning av rivningens olika faser och erforderliga åtgärder, allt i syfte att säkerställa konstruktionens stabilitet under de olika rivningsfaserna. Olyckor har inträffat på grund av att man förbisetat att vidta sådana här stabiliseringsåtgärder. Att riva en konstruktion kan vara mer riskabelt än att uppföra den.

Till 6 § Kravet på att byggarbetsmiljösamordnare ska utses finns i 3 kap. 6 § första stycket punkterna 2 och 3 arbetsmiljölagen; jämför 3 § i dessa föreskrifter. Såväl juridisk som fysisk person kan utses till byggarbetsmiljösamordnare. Kravet i den nyssnämnda lagparagrafen på att byggarbetsmiljösamordnare ska vara lämplig har förtydligats i 6 § i dessa föreskrifter. Kravet på lämplighet gäller även den som "utser sig själv" till byggarbetsmiljösamordnare.

För att ansvarssystemet i arbetsmiljölagen ska fungera måste det alltid stå fullt klart vem som utsetts till byggarbetsmiljösamordnare. En juridisk person som utses kan t.ex. vara ett aktiebolag. En fysisk person som utses kan vara anställd hos en juridisk person. Det kan också vara en "egenföretagare" (enskild firma), med eller utan anställda, eller någon anställd hos denne egenföretagare. En annan sak är vem som faktiskt handlägger samordningsfrågorna. Det kan vara byggarbetsmiljösamordnaren själv, någon av dennes anställda eller inhyrd personal. Det är emellertid mot den juridiska eller fysiska person som utsetts till byggarbetsmiljösamordnare som Arbetsmiljöverket har rätt att ställa eventuella krav rörande samordningen. Det är också den personen som, när det gäller utförandet, ska anges som byggarbetsmiljösamordnare i de dokument (förhandsanmälan och anslag) som det står om i 7 §. Enligt arbetsmiljölagen får det vid en given tidpunkt endast finnas *en* byggarbetsmiljösamordnare för planeringen och projekteringen och *en* för utförandet av arbetet. Däremot kan samma juridiska eller fysiska person utses att fullgöra båda samordningsuppgifterna. Vidare kan en byggarbetsmiljösamordnare vid en given tidpunkt "avlösas" av en annan. Vid varje tidpunkt måste det emellertid stå klart vem som är utsedd till

byggarbetsmiljösamordnare, dels för planeringen och projekteringen, dels för utförandet av arbetet.

Exempel på kunskaper som personal som ska arbeta med byggarbetsmiljösamordning kan behöva är grundläggande arbetsmiljökunskap samt goda kunskaper om innehållet i arbetsmiljölagen, arbetsmiljöförordningen och åtminstone följande föreskrifter från Arbetsmiljöverket:

- Föreskrifterna om byggnads- och anläggningsarbete.
- Föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete.
- Föreskrifterna om belastningsergonomi.
- Föreskrifterna om arbetsplatsens utformning.
- Föreskrifterna om stegar och arbetsbockar.
- Föreskrifterna om ställningar.
- Föreskrifterna om asbest.
- Föreskrifterna om kemiska arbetsmiljörisker.

Utöver de nämnda föreskrifterna kan ytterligare kunskaper behövas beroende på vilka risker som förekommer i arbetet. Personal som ska arbeta med arbetsmiljösamordning under genomförandet behöver i allmänhet utöver det ovan nämnda även goda kunskaper om följande föreskrifter:

- Föreskrifterna om besiktning av lyftanordningar och vissa andra tekniska anordningar.
- Föreskrifterna om användning av lyftanordningar och lyftredskap.
- Föreskrifterna om maskiner och andra tekniska anordningar.
- Föreskrifterna om användning av arbetsutrustning.
- Föreskrifterna om bultpistoler.
- Föreskrifterna om spikpistoler.
- Föreskrifterna om buller.
- Föreskrifterna om vibrationer.
- Föreskrifterna om kvarts.

Byggarbetsmiljösamordnarens kvalifikationer eller kvalifikationer för personal hos en byggarbetsmiljösamordnare kan när det gäller utbildning styrkas genom intyg över genomgången utbildning och, när det gäller kompetens och erfarenhet, genom intyg från tidigare eller nuvarande arbetsgivare.

I princip behöver den som sköter byggarbetsmiljösamordningsfrågor följande erfarenhet för att kunna uppfylla sitt ansvar.

- Erfarenhet av utförande av byggnads- och anläggningsarbete.
- Erfarenhet från arbete med samordning, ledning eller styrning av byggprojekt (viktigt för överblicken).
- Erfarenhet av projektering (gäller den som ska sköta byggarbetsmiljösamordning under planering och projektering; denne kan även behöva erfarenhet enligt de två andra punkterna ovan).

Storleken och karaktären på det byggprojekt som ska samordnas är avgörande för hur omfattande erfarenhet som behövs.

För att samordningen under byggprojektet ska fungera bra behöver alla som arbetar i projektet känna till vem som är byggarbetsmiljösamordnare och hur man får tag på en representant för denne. Detta gäller såväl under projekteringen och planeringen som under utförandet.

Till 7 § Vid beräkning av antalet sysselsatta personer respektive av antalet persondagar, räknas samtliga personer som på byggarbetsplatsen bidrar till att byggnads- eller anläggningsarbetet blir genomfört.

Till 8 § Syftet med arbetsmiljöplanen är bland annat att få en grund för hur arbetsmiljöarbetet ska bedrivas samt att, ifråga om arbeten med särskild risk, erbjuda lösningar för hur förväntade faror ska kunna undvikas. Arbetsmiljöplanen blir på så sätt ett hjälpmedel för den enskilde entreprenören när han ska planera sin verksamhet på byggarbetsplatsen.

Arbetet med att upprätta arbetsmiljöplanen bör helst påbörjas samtidigt med projekteringen och den tidiga planeringen. En stor fördel med detta är att den då kan bli en dokumentation över de överväganden beträffande arbetsmiljön som görs vid projekteringen och vid planeringen.

Till 9 § Syftet med den dokumentation som avses i denna paragraf är bl.a. att den ska kunna konsulteras vid objektets drift, underhåll, ändring osv. samt vid rivning.

Ansvar för vissa andra skyddsansvariga under planeringen och projekteringen

Till 10 § Jämför 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen. Byggherren anlitar normalt olika fackmän för projekteringen: arkitekter, konstruktörer, konsulter för el, VVS, telefon- och datanät osv.

Att en entreprenör i vissa fall kan komma att medverka vid projekteringen berörs i tredje stycket i de inledande kommentarerna till 5–5 a §§ ovan.

Det är lämpligt att konstruktören av stommen till en byggnad anlitas för att ta fram en sådan beskrivning över stabiliseringsåtgärder för en stomme under uppförande som omtalas i allmänna råden till 5 § ovan. På samma sätt kan det vara lämpligt att anlita en konstruktör för att ta fram en beskrivning av stabiliseringen av ett objekt som ska rivas under rivningens olika faser. Se allmänna råden till 5 b §.

Till 10 a § Vid t.ex. hallbyggnader, men också vid andra typer av byggnader, är det viktigt att tänka på stabiliseringen av stommen under byggtiden. Ibland har de som uppför byggnaderna inte tillräckliga kunskaper om vilka

stabiliseringsåtgärder som behövs och det är därför lämpligt att instruktioner för stabilisering av byggnaden medföljer vid leveransen av denna. Det är lämpligt att dessa instruktioner är utformade så att de kan utgöra underlag för motsvarande delar av arbetsmiljöplanen för bygget.

Det är också viktigt att lyftöglor eller andra anordningar för lyftning av element och byggnadsdelar är dimensionerade för att tåla alla de belastningar de kan utsättas för under hela hanteringsförloppet, d.v.s. från lyft i fabrik, under transport och fram till dess att de är monterade i byggnaden.

Uppgifter för byggarbetsmiljösamordnare som utsetts för planering och projektering

Till 11 § Det kan vara naturligt att den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbetet uppdrar åt byggarbetsmiljösamordnaren att bevaka alla arbetsmiljöfrågor som blir aktuella under den förberedande planeringen och projekteringen.

Det är viktigt att samordningsaspekterna på arbetsmiljön kommer med redan i början av projekteringen. Det är också viktigt att samordningsaspekterna tydligt redovisas i uppdragen till dem som medverkar i projekteringen. Dessa bör vidare få uppgift om övriga medverkande, om hur samordningen är tänkt att organiseras och om vem som sköter samordningsfrågorna.

En god samordning vid planeringen och projekteringen förutsätter att byggarbetsmiljösamordnaren ser till att det inte uppstår bristande samstämmighet mellan de olika projektörernas bygghandlingar som kan få konsekvenser för arbetsmiljön. Samordning kan bland annat behövas mellan dem som projekterar stommar och dem som projekterar installationer, så att t.ex. tillräckligt utrymme för intransport och montering säkerställs. Samordningen kan vidare avse behovet av ursparningar, anordningar för infästning av skyddsanordningar och för hjälpmedel som behövs vid intransport och montering osv. Genom att dessa anges i bygghandlingarna kan de utföras eller förberedas redan då stommen tillverkas eller byggs på plats. Därmed kan man också t.ex. undvika bilning och borrarning i betong med de risker detta innebär.

Genom samordning av planeringen och projekteringen kan det vidare undvikas att utrymmen för t.ex. ventilationskanaler eller ledningar till olika installationer utformas så låga eller trånga att entreprenörerna i byggskedet måste ta till improviserade och från arbetsmiljösynpunkt olämpliga lösningar. Jämför 62 §.

I utrymmen där flera installationer ska utföras är det viktigt att tänka på i vilken ordning som monteringen kan ske.

Till samordningsfrågorna hör också att beakta den tid som går åt för hårdning och uttorkning av konstruktioner, beläggningar och ytbehandlingar.

Då befintliga byggnader och anläggningar ska ändras, underhållas eller anpassas för nya brukare kan många av de förutsättningar som har betydelse för arbetsmiljön inte påverkas vid projekteringen. Samordningen blir då särskilt viktig. Även det förhållandet att sådana arbeten ofta ska genomföras på kort tid ökar kravet på samordning.

Till 12 § Se allmänna råden till 8 §.

Till 12 a § Arbetsmiljöplanens omfattning och innehåll blir i allmänhet beroende av arbetenas omfattning och av de risker som kan förväntas uppstå vid arbetets utförande.

Till 12 a § andra stycket A

Regler kan t.ex. behövas om

- beredskap för olycksfall och akut sjukdom och vad alla resp. de som särskilt utsetts att sköta särskilda uppgifter ska iaktta,
- beredskap mot brand, skötsel, kontroll av och information om brandsläckningsutrustning och vad alla resp. de som särskilt utsetts att sköta särskilda uppgifter ska iaktta,
- vad som ska gälla beträffande elsäkerhet,
- vad som ska gälla vid användning av transportleder på bygget,
- eventuell kontroll vid in- och utpassering på bygget,
- generella minimikrav på personlig skyddsutrustning,
- vad som ska iakttas beträffande allmänna skyddsanordningar, ställningar, mobila arbetsplattformar m.m.,
- vad som ska gälla vid koppling av last,
- vad som ska gälla för signalering till kranförare,
- vad som i övrigt ska gälla på bygget beträffande lyftanordningar och andra besiktningspliktiga tekniska anordningar,
- hur bygget ska hållas fritt från spill, skräp m.m., t.ex. vem som ska städa och när, var avfallet ska placeras etc.,
- vad som ska gälla för användning av mottagnings- och lagringsutrymmen för material och utrustning,
- när arbete inte får pågå eller när vissa arbeten inte får pågå,
- områden eller ytor som inte får användas eller beträdas,
- villkor för användning av arbetsmetoder som orsakar hög värme och/eller gnistregn,

- när maskiner som alstrar bullernivåer över en viss nivå får användas och
- när arbeten som orsakar luftföroreningar får utföras.

Till 12 a § andra stycket B

Under ett avsnitt om byggarbetsplatsens arbetsmiljöorganisation kan uppgifter behöva finnas om

- den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbetet,
- i förekommande fall uppdragstagare som övertagit byggherrens arbetsmiljöansvar,
- byggarbetsmiljösamordnare,
- brandskyddsansvarig,
- elansvarig,
- vem som utfärdar tillstånd för heta arbeten,
- information om vilka tillstånd som behövs från myndigheter, väghållare eller ägare av anläggningar för el, tele, gas osv.,
- vilka skyddsombud som finns på byggarbetsplatsen,
- tider för skyddsronder och vilka som ska delta,
- vilka som har utbildning i första hjälpen,
- krisberedskap vid olycka samt
- information om vilka avstängningsanordningar som behövs för att hindra passerande fordonstrafik att komma in på området där byggnads- eller anläggningsarbetet utförs.

Till 12 a § andra stycket C

För planeringen av arbetet och skyddsorganisationen under byggskedet är det lämpligt att, så långt förhållandena är kända, redan på anbudsstadiet redovisa innehållet i arbetsmiljöplanen. När entreprenörerna antas är det lämpligt att samråda med dem om den fortsatta utformningen av arbetsmiljöplanen. Det kan vara bra att tidigt göra klart vem som ska vara byggarbetsmiljösamordnare på byggarbetsplatsen under utförandet av byggnads- eller anläggningsarbetet.

Enligt 8 och 12 §§ ska arbetsmiljöplanen finnas tillgänglig innan byggarbetsplatsen etableras. Det är vanligt att arbeten, även sådana som nämns i 12 a § andra stycket C, projekteras först sedan byggarbetsplatsen etablerats. För sådana arbeten får i arbetsmiljöplanen anges sådana kända uppgifter om arbetena som är av betydelse för hälsa och säkerhet för dem som utför arbetet. Ytterligare uppgifter om dessa arbeten får sedan tillföras planen ef-

terhand som de projekteras. Samma förfarande kan med fördel tillämpas när det gäller arbeten som inte föregås av projektering.

Vid ändringar av redan utförd projektering är det viktigt att motsvarande ändringar införs i arbetsmiljöplanen.

Beskrivningar som avses i 12 a § andra stycket C kan t.ex. gälla

- vilka fallskyddsanordningar som kan användas och hur de ska monteras,
- hur skydd mot fall i övrigt ska ordnas,
- vilka stöd- eller stabiliseringsåtgärder som behöver vidtas vid schaktningsarbete, se allmänna råden till 5 §; se även Arbetsmiljöverkets bok H 374 Schakta säkert,
- 1) hur arbetet med kemiska och biologiska ämnen som medför särskilda risker (t.ex. hårdplaster, PCB, asbest, kvarts) ska utföras på ett sätt som är säkert, dels för dem som ska utföra arbetet, dels för övriga som vistas på arbetsplatsen och
- 2) vilka skydds-, avskärnings- eller ventilationsåtgärder m.m. som därvid behöver vidtas,
- säkerhetsavstånd och andra skyddsåtgärder med anledning av att arbetet ska utföras i närheten av högspänningsledningar,
- skyddsåtgärder som behöver vidtas för att undvika en druckningsolycka då arbeten utförs på broar, kajer, pråmar,
- anordningar för montering av byggelement,
- vilka stabiliseringsåtgärder som behövs för stommen under uppförandet, se även allmänna råden till 5 och 10 §§,
- vilka ställningar, arbetsplattformar, skyddsräcken, fästen för personlig skyddsutrustning som behövs samt hur anordningarna ska monteras och förankras,
- instruktioner för hur rivning av byggnad eller bärande konstruktioner ska göras på ett säkert sätt (se även allmänna råden till 5 och 10 §§),
- vilka trafik- och avstängningsanordningar som behövs för att hindra fordonstrafik från att komma in på platsen eller området där byggnads- eller anläggningsarbetet utförs samt
- vilka stöd- eller stabiliseringsåtgärder som behöver vidtas vid rivningsarbete (se även allmänna råden till 5 b §).

Punkt 4 i 12 a § C: Statens strålskyddsinstitut har upphört. Dess verksamhet fullgörs numera av Strålsäkerhetsmyndigheten.

Vad som i kommentaren till 8 § i allmänhet sagts om det angelägna i att tidigt börja upprätta arbetsmiljöplanen gäller även dessa beskrivningar.

Ytterligare allmänna råd om upprättande av arbetsmiljöplan finns i kommentarerna till 78–80 §§ (rivning) och 81 § (passerande fordonstrafik).

Till 12 b § Dokumentationen kan bestå av valda delar av de relationshandlingar som normalt görs vid byggnadsarbeten, kompletterade med lämplig arbetsmiljöinformation.

Ansvar för byggarbetsmiljösamordnare under utförandet av ett byggnads- eller anläggningsarbete

Till 13–15 §§ I den planering som tillhör utförandeskedet, och som alltså tillhör det som byggarbetsmiljösamordnaren under utförandet alltid måste befatta sig med, ingår produktionsplaneringen, dels en första sådan, dels en rullande planering där planerna anpassas till produktionens verkliga förlopp, planering när störningar inträffar samt planering på mer detaljerad nivå i form av arbetsberedningar där man bestämmer hur ett enskilt arbete, t.ex. formsättning av ett visst avsnitt ska genomföras. Till produktionsplaneringen hör också materialadministration, val av arbetsmetoder för enskilda arbeten m.m. Skyddsarbetet på arbetsplatsen behöver i allmänhet samplaneras med den nu nämnda planeringen för att en god arbetsmiljö ska uppnås.

De arbetsmiljösynpunkter som avses i 13 § syftar på risker som är eller kan bli ett resultat av att flera personer arbetar på ett arbetsställe. Med arbetsutrustning avses här detsamma som i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om Användning av arbetsutrustning.

Vissa riktlinjer för arbetsmiljöverksamheten finns normalt i arbetsmiljöplanen. Så snart etablering skett på byggarbetsplatsen är det lämpligt att byggarbetsmiljösamordnaren vid ett sammanträde med övriga som är verksamma på byggarbetsplatsen informerar om arbetsmiljöplanen och gör de anpassningar av den som kan behövas. Vid sammanträdet är det lämpligt att skyddsombud, skyddsingenjörer och representanter från företagshälsovård deltar.

Enligt 3 kap. 7 b § jämförd med 7 e § arbetsmiljölagen är det byggarbetsmiljösamordnaren som ska se till att personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas i behövlig omfattning på ett gemensamt arbetsställe. Arbetsarkivstyrelsen har meddelat föreskrifter om arbetsplatsens utformning. Där finns också bestämmelser om personalutrymmen och sanitära anordningar.

De regler för byggarbetsplatsen som är angivna i arbetsmiljöplanen kan, om så är lämpligt, användas som underlag för de ordnings- och skyddsregler som byggarbetsmiljösamordnaren utfärdar. Samtidigt är det viktigt att arbetsmiljöplanen anpassas så att de regler som är angivna i den stämmer överens med dem som byggarbetsmiljösamordnaren har utfärdat.

En viktig uppgift för byggarbetsmiljösamordnaren är att se till att byggarbetsplatsen hålls städad och att god ordning råder.

Arbetsgivarens ansvar för de egna arbetstagarna gäller alltid, oberoende av samordningsansvaret.

Det är viktigt att anpassningarna i den dokumentation som ska upprättas enligt 9 och 12 b §§ genomförs så att dokumentationen stämmer med det slutliga utförandet som byggnaden eller anläggningen fått.

Erforderliga tillstånd som nämns i 15 § kan vara sådana skriftliga tillstånd som arbetstagare enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter om lyftanordningar och lyftredskap eller föreskrifterna om truckar ska ha erhållit av arbetsgivaren för att få använda anordningarna.

Till 16 § Den som är byggarbetsmiljösamordnare kan utse en eller flera personer att sköta samordningsfrågorna, jämför 6 § med kommentar. Det är viktigt att den eller de som sköter samordningsfrågor så tidigt som möjligt får ta del av bygghandlingarna och arbetsmiljöplanen.

Ansvar för övriga företag på byggarbetsplatsen beträffande samordningen

Till 17 § Arbetsmiljölagens bestämmelser om samordning innebär en skyldighet att följa de anvisningar som lämnas av byggarbetsmiljösamordnaren. Denne behöver få löpande kännedom om sådant som har betydelse för säkerheten för att kunna besluta om lämpliga åtgärder och om vem som ska vidta dessa. Det gäller alltså inte bara risker som anges i 12 a § C. Uppgifter om risker som enligt 17 § ska lämnas till den samordningsansvarige kan t.ex. vara

- maskiner eller kemiska produkter som används,
- utförda ändringar av ställning,
- håltagningar som utförts eller planerats eller
- ändrad tid för visst arbete osv.

I arbetsmiljölagen finns också andra grundläggande skyldigheter, bland annat att inte genom den egna verksamheten utsätta andra som arbetar på ett gemensamt arbetsställe för risker (se 3 kap. 7 g § arbetsmiljölagen).

En förutsättning för effektiv samordning är vidare att byggarbetsmiljösamordnaren får ta del av besiktningshandlingar, inspektionsmeddelanden och liknande som har betydelse för samordningen.

Det är viktigt att byggarbetsmiljösamordnaren ser till att han fortlöpande får uppgifter från övriga entreprenörer om när dessa avser att ha personer verksamma på byggarbetsplatsen.

Det kan vara praktiskt att samordnaren samlar in riskbedömningar från företagen som är verksamma på byggarbetsplatsen.

Till 21 § Paragrafen reglerar den enskilde entreprenörens skyldigheter att tidsmässigt samordna de egna arbetena och att tidsplanera dem. Bestämmelserna gäller även byggarbetsmiljösamordnare inom ramen för dennes skyldigheter enligt 3 kap. 7 b § arbetsmiljölagen.

Särskilt viktig är tidsplaneringen när det gäller byggnadsarbetets slutske-
de då lokalerna skall färdigställas. I detta skede behöver ofta många olika
hantverkare och montörer tillgång till samma utrymme för att kunna ge-
nomföra sina åtaganden.

Till övergångsbestämmelsen Det har ansetts rimligt att kravet i 6 § på
utbildning ges en övergångstid på ett år. Övergångsbestämmelsen innebär
dock inte att kravet i 3 kap. 6 § arbetsmiljölagen på att en byggarbetsmiljö-
samordnare ska vara lämplig efterges.

Till Bilaga 1 Det kan finnas högst två uppdragstagare samtidigt, en för
planering och projektering och en för utförandet. På samma sätt kan det
samtidigt bara finnas två byggarbetsmiljösamordnare, en för planering och
projektering och en för utförandet.

**ARBETSMILJÖ
VERKET**

Arbetsmiljöverket • Publikationsservice
112 79 Stockholm • Tel 08-730 97 00 • Fax 08-735 85 55

Utgivare: Anna Middelman
ISBN 978-91-7930-507-9 • ISSN 1650-3163